

2017

POHJOISMAINEN
OPETUSSUUNNITELMA
kuurosokeutuneet

POHJOISMAINEN OPETUSSUUNNITELMA - KUUROSOKEUTUNEET

Julkaisija Pohjoismainen
hyvinvointikeskus
www.nordicwelfare.org/fi
© syyskuu 2017

Vastuullinen julkaisija:
Ewa Persson Göransson

Graafinen tuotanto: Elin Melin
Kansikuva: Mostphotos.com
Käännös:

Pohjoismainen hyvinvointikeskus
Ruotsi
Box 1073, SE-101 39
Tukholma, Ruotsi
Käyntiosoite: Drottninggatan 30
Puh.: +46 8 545 536 00
info@nordicwelfare.org

Pohjoismainen hyvinvointikeskus
Suomi
c/o Terveiden ja hyvinvoinnin laitos
PB 30, 00271 Helsinki, Suomi
Käyntiosoite: Mannerheimintie 168 B
Puh.: +358 (0)20 7410 880
helsingfors@nordicwelfare.org

Julkaisun voi ladata osoitteesta www.nordicwelfare.org

Esipuhe

Kuurosokeusalan työntekijöiden yhteinen tietopohja ja yhteisen pohjoismaisen terminologian kehittäminen ja ylläpitäminen edellyttävät pohjoismaista opetussuunnitelmaa. Opetussuunnitelma on tarkoitettu maiden omien peruskoulutusten pohjaksi, ja sitä voidaan tulkita ja mukauttaa eri Pohjoismaiden kansallisiin opintosuunnitelmiin ja paikallisiin koulutuksiin sopivaksi. Tarkoituksena on luoda yhteinen tietopohja mielekkäille ja opettavaisille kohtaamisille Pohjoismaisen hyvinvointikeskuksen kursseilla, pohjoismaisissa verkostoissa ja muilla pohjoismaisilla areenoilla.

Kuurosokeusalan pohjoismainen johtajafoorumi on nimennyt pohjoismaisen työryhmän, jonka tehtävänä on laatia "Pohjoismainen opetussuunnitelma – kuurosokeutuneet". Tässä opetussuunnitelmassa ei puututa yksityiskohtaisesti koulutuksen sisältöön, vaan sen on tarkoitus toimia yleisenä ohjausasiakirjana kunkin maan omia kursseja suunniteltaessa. Työryhmä on työstänyt opetussuunnitelmaa vuorovaikutuksessa eri Pohjoismaiden osaamisympäristöjen kanssa.

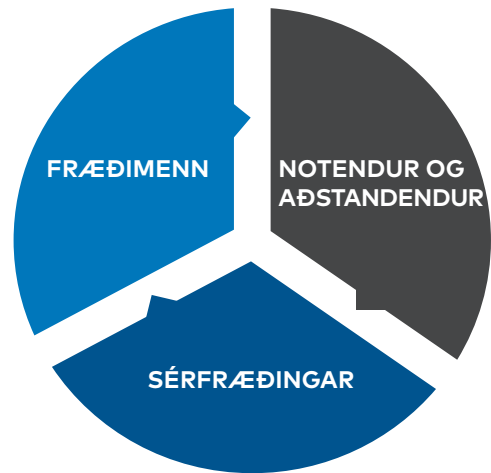
Pohjoismainen opetussuunnitelma elämänmuutoksen näkökulmasta

Kuurosokeutuminen johtaa väistämättä elämänmuutoksiin, jotka vaikuttavat sekä yksilön että hänen lähipiirinsä arkeen ja koko elämään niin konkreettisissa arjen tilanteissa kuin monisyisissä sosiaalisissa yhteyksissäkin. Hankalimpana asiana kuurosokeutumisessa pidetään sitä, että vamma usein etenee asteittain pitkän ajan kuluessa ja että näkö ja kuulo joskus heikkenevät vuorotellen. Monet varhaislapsuudessa luonnostaan opitut valmiudet, kuten esteetön ja itsenäinen liikkuminen, kommunikointi, lukeminen ja kirjoittaminen, on opeteltava uudelleen ja usein aivan uusilla strategioilla.

Pohjoismaiden kuurosokeusalalla on toteutettu vuosien ajan hankkeita, joissa on hankittu tietoa elämänmuutoksen ilmenemismuodoista erityisesti kuurosokeutumisen yhteydessä. Hankkeet muodostavat tärkeän lähtökohdan ammattilaisten työlle ja perustan yksilön tarpeiden kohtaamiselle ja oikeanlaiselle ja oikein ajoitetulle tuelle. Hankkeiden tuloksena syntyneitä raportteja suositellaan luettavaksi myös kansallisissa peruskoulutuksissa.

Elämänmuutosmallia tarkasteltaessa kurssilaiset tutustuvat kuurosokeutumisen erilaisiin seurauksiin. On myös tärkeää, että kurssilaiset saavat tietoa ja oppivat ymmärtämään kuurosokeudesta johtuvia uusia elämisen edellytyksiä ja uuvuttavaa alituista sopeutumista. Kansallisten peruskoulutusten luennoitsijat vastaavat elämänmuutosmallin teoreettisesta pohjasta, jota kuurosokeutuneet täydentävät omilla elämänmuutuskokemuksillaan.

Tämän opetussuunnitelman lähtökohtana on kuurosokeuden vaikutus yksilöön ja ympäristöltä tarvittava tuki. Opetussuunnitelma nojautuu lisäksi kansainvälisiin yleissopimuksiin ja kansalliseen lainsäädäntöön sekä erilaisiin ohjeisiin, joilla säädellään vammaisille tarjottavaa tukea. Opetussuunnitelman arvopohjan peruskäsitteitä ovat osallisuus, esteettömyys, syrjimättömyys, turvallisuus, kunnioitus ja itsemääräämisoikeus.

Rakenne

Opetussuunnitelma on tarkoitettu eläväksi asiakirjaksi. Se on kurssivastaavien ja koulutajien työväline, josta voidaan ottaa mallia maiden omien peruskoulutusten kehittämisessä. Opetussuunnitelma on dynaaminen, ja sitä kehitetään muun osaamisen kehittyessä.

Se on tarkoitus kytkeä pohjoismaiseen työryhmään, joka tarkistaa sitä tarpeen vaatiessa, ja sitä voidaan käyttää riippumatta siitä, miten koulutus on järjestetty eri maissa. Kukaan Pohjoismaa on itse vastuussa kuurosokeusalan johdanto- ja peruskoulutuksen tarjoamisesta. Jatko- ja täydennyskoulutusta tarjotaan pohjoismaisella, eurooppalaisella ja kansainvälisellä tasolla.

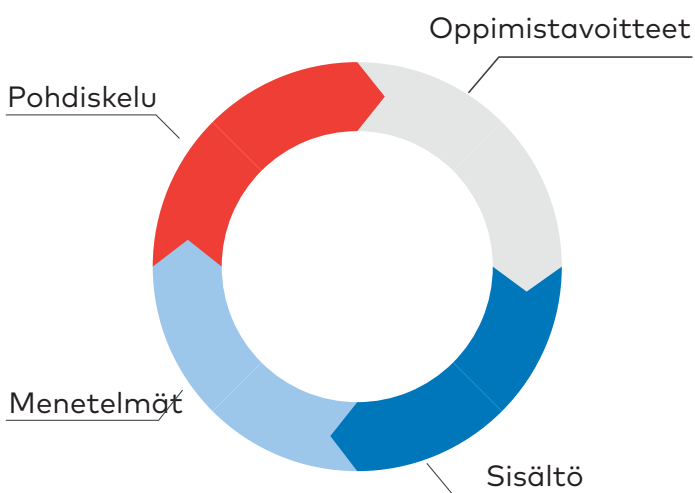
Kuurosokeutuneet joutuvat tekemisiin yhteiskunnan eri osa-alueilla toimivien työntekijöiden kanssa ja ovat monesti heistä riippuvaisia. Peruskoulutuksen tavoitteena on varmistaa näiden työntekijöiden pätevyys.

Peruskoulutuksen lähtökohtana on tutkimukseen ja kokemukseen perustuva tieto. Koulutus perustuu kurssilaisten aktiivisuudelle ja omille kokemuksille. Laadun varmistamiseksi on tärkeää, että kuurosokeutuneet osallistuvat sekä koulutuksen suunnitteluun että sen toteutukseen.

Opetussuunnitelma on neliosainen:

- Oppimistavoitteet
- Sisältö
- Menetelmät
- Pohdiskelu

Kurssivastaavat voivat käyttää tätä mallia työvälineenä valmistellessaan kursseja, ja sen avulla he voivat varmistaa, että oppimistavoitteet, sisältö, menetelmät ja pohdiskelu nivoutuvat toisiinsa. Sitä voi käyttää myös yksittäisten kurssien tai peruskoulutusten arvioinnissa, kehittämisessä ja laadunvarmistuksessa.

Oppimistavoitteet

Kurssivastaava ilmaisee kurssin tarkoituksen kuvailemalla oppimistavoitteita. Pohjoismainen opetussuunnitelma pyrkii kehittämään kurssilaisista pohdiskelevia ja ammattitaitoisia työntekijöitä. Yksittäisillä kursseilla voi olla muitakin tavoitteita. Varmistaakseen oppimistavoitteiden mielekkyyden kurssivastaava voi pohdiskella etukäteen seuraavia kohtia:

- Millaista tietoa kurssilaisilla on oltava kurssin päättyessä ja miksi?
- Millaista tietoa kurssilaiset tarvitsevat

- *pystyäkseen soveltamaan teoreettista sisältöä käytännön työhön*
- *pystyäkseen pohtimaan omaa rooliaan kuurosokeutuneen kohtaavana ammattilaisena*
- *pystyäkseen suunnittelemaan, toteuttamaan ja seuraamaan toimenpiteitä omassa työssään*
- *voidakseen hyödyntää osaamistaan jokapäiväisessä työssään?*

Kurssilaisten odotusten ja tarpeiden selkeyttäminen auttaa varmistamaan dialogisen oppimisympäristön. Siksi on tärkeää tehdä se yhdessä kurssilaisten kanssa peruskoulutuksen alussa.

Sisältö

Pääteemoittain ryhmitelty opetussuunnitelma tarjoaa kurssilaisille perustiedot kuurosokeutumisesta.

Tavoitteena on perehdyttää opiskelijat siihen, miten kuurosokeutuminen vaikuttaa elinehtoihin ja millaisia seurauksia siitä on yksilölle ja hänen ympäristölleen.

KUUROSOKEUTUMINEN

OPPIMISTAVOITTEET: Kurssilaiset saavat perustiedot kuurosokeuden ominaispiirteistä. He perehtyvät kuurosokeutumisen yksilöllisiin seurauksiin ja oppivat, miten kuurosokeutuneen fyysistä ja sosiaalista ympäristöä voidaan mukauttaa toiminnan ja osallistumisen helpottamiseksi. Lisäksi he oppivat, miten aistit toimivat yhdessä ja vaikuttavat toisiinsa ja miten kuulon ja näön heikkenemistä voidaan kompensoida.

Kuurosokeutumisen kuvauksen tulee sisältää seuraavat osa-alueet:

- Kuurosokeuden pohjoismainen määritelmä
- Aistit ja niiden yhteistoiminta
- Syyt
- Esiintyminen
- Heterogeenisyys
- Eteneminen
- Kuurosokeutumiseen liittyvät yleiset teemat
 - ▶ *Kommunikointi*
 - ▶ *Tiedonsaanti*
 - ▶ *Liikkuminen*
 - ▶ *Psyykkinen ja fyysinen terveys*

KUUROSOKEUTUMINEN JA ELÄMÄNMUUTOSPROSESSI

OPPIMISTAVOITTEET: Kurssilaiset perehtyvät syvällisesti siihen mullistavaan elämänmuutokseen, jota kuulonäkövamma merkitsee sekä kuurosokeutuneelle itselleen että hänen omaisilleen. Kurssin päättyessä kurssilaiset tietävät, miten elämänmuutosmallia voidaan soveltaa työskenneltäessä asiakkaan ja tämän omaisten kanssa – sekä yksilöllisesti että ryhmässä. Lisäksi kurssilaiset ymmärtävät ympäristön merkityksen yksilön elämänmuutokselle ja tietävät, mitkä tekijät voivat helpottaa tai hankaloittaa elämänmuutosprosessia.

Teeman tulee sisältää seuraavat osa-alueet:

- Elämänmuutosmalli
 - ▶ *Eri vaiheiden ominaispiirteet*
 - ▶ *Keskeiset teemat, joita on työstettävä*
 - ▶ *Oikea-aikainen ja oikeanlainen tuki – ajoitus*
- Ympäristön merkitys
 - ▶ *Verkosto: yksityiset kontaktit ja ammatti-ihmiset*
 - ▶ *Monialainen yhteistyö*
 - ▶ *Hankaloittavat ja helpottavat tekijät*

KOMMUNIKAATIO JA TIEDONSAANTI

OPPIMISTAVOITTEET: Kurssilaiset oppivat, millä tavoin kuurosokeutuminen vaikuttaa kommunikointiin ja sosiaaliseen elämään ja miten he voivat tukea uusien menetelmien ja strategioiden kehittämisestä, olipa kyse sitten suorasta kommunikaatiosta erilaisissa sosiaalisissa tilanteissa tai epäsuorasta kommunikaatiosta eli lukemisesta ja kirjoittamisesta.

Kommunikaatioteeman tulee sisältää seuraavat osa-alueet:

- Kohtaaminen – kohtaamisen valmistelu
- Yleistä tietoa verbaalisesta ja non-verbaalisesta kommunikaatiosta
- Kommunikaation eri muodot, kuten viittomakieli, puhuttu kieli, sosiaalishaptinen kommunikaatio, kirjoitettu kieli, pistekirjoitus jne.
- Tarve kommunikoinnissa käytettävän aistikanavan vaihtamiseen
- Suora ja epäsuora taktiili kommunikaatio
- Eri tiedonsaantistrategiat
- Tulkin käyttäminen

TEKNIikka JA APUVÄLINEET

OPPIMISTAVOITTEET: Kurssilaiset ymmärtävät, mitä seurauksia on sillä, että kuurosokeutunut tarvitsee tuekseen apuvälineitä/mukautuksia monissa tilanteissa. Kurssilaiset oppivat erilaisten teknisten ratkaisujen ja apuvälineiden kokeilemisen, mukautuksen, koulutuksen, käyttötuen ja tekniikan periaatteet ja monisyisyyden. He tietävät, mitkä toimijat vastaavat asiasta ja kenen puoleen voi kääntyä tekniikkaan ja apuvälineisiin liittyvissä kysymyksissä. Lisäksi kurssilaiset tiedostavat, että apuvälineitä ja teknisiä mukautuksia on tarkasteltava koko elämän näkökulmasta tärkeänä osana kokonaisvaltaista kuntoutusta.

Tekniikka ja apuvälineet -teeman tulee sisältää seuraavat osa-alueet:

- Koulussa, töissä, arkielämässä, vapaa-aikana ja muissa elämäntilanteissa tarvittavien apuvälineiden kartoituksen tarpeen ymmärtäminen
- Erityiset näön ja kuulon apuvälineet
- Kuluttajateknologian merkitys ja toiminta: älypuhelimet, tabletit, sovellukset jne.
- Kokeilutilanteessa tarvittavat mukautustoimet (fyysinen ympäristö, tarpeeksi väljä aikataulu, tulkki jne.)

YHTEISKUNNAN TUKI

OPPIMISTAVOITTEET: Kurssilaiset perehtyvät vallalla olevaan ihmiskäsitykseen ja yleisiin periaatteisiin. He oppivat, että lainsäädäntöön, vammaispoliittisiin tavoitteisiin ja kansainvälisiin yleissopimuksiin sisältyy laillisia oikeuksia ja eettisiä näkökulmia, joiden toteutumisesta on huolehdittava. Kurssilaiset pohdiskelevat omaa rooliaan ammatti-ihmisinä ja neuvonantajina. Lisäksi kurssilaiset perehtyvät erityyppisiin yhteiskunnan tukiin ja palveluihin, joita kuurosokeutuneet voivat tarvita eri elämäntilanteissa ja -vaiheissa. Kurssilaisille valotetaan niin ikään käyttäjäjärjestöjen tehtävää ja merkitystä.

Yhteiskunnan tuki -teeman tulee sisältää seuraavat osa-alueet:

- Kansainväliset yleissopimukset ja luokitukset, kansallinen lainsäädäntö, linjaukset ja vammaispoliittiset tavoitteet
- Yhteiskunnan eri tukitoimet
- Monialainen yhteistyö ja toimien koordinointi
- Toistuvan ja joustavan tuen saanti
- Käyttäjäjärjestöjen rooli

Menetelmät

Tässä osiossa ehdotetaan menetelmiä, joiden avulla kurssivastaava ja kurssilaiset voivat luoda parhaat mahdolliset edellytykset osaamisen kehittämiseksi. Kurssivastaava ja kurssilaiset valitsevat sopivimmat menetelmät yhdessä. Menetelmiä hiotaan dialogisessa oppimisympäristössä kurssilaisten mahdollisuuksien, osaamisen ja edellytysten pohjalta.

- Kuurosokeutuneet ovat tärkeä resursi sekä koulutuksen suunnittelussa että sen toteutuksessa.
- Kurssilaisten tulee kohdata kuurosokeutuneita omassa työssään.
- Kotitehtävien tulee mahdollisuuksien mukaan pohjautua tapauskuvauksiin.
- Menetelmien tulee kannustaa kurssilaisia aktiiviseen oppimiseen, oppien soveltamiseen ja osaamisen kehittämiseen.

Opetussuunnitelman oppimistavoitteisiin voidaan pyrkiä esimerkiksi seuraavilla menetelmillä:

- Kirjallisuus ja artikkelit
- Verkkosivut
- Videot
- Käytännön harjoitukset
- Ryhmätyö
- Porinaryhmä pareittain tai pienryhmissä
- Lokikirjat
- Projektit ja kotitehtävät

Opetusmuodot:

- Verkko-opetus
- Työpajat
- Ohjaus
- Teemapäivät
- Yleisluennot
- Opintokäynnit
- Opintoryhmät ja -verkostot
- Käytäntö
- Mentorointi

Pohdiskelu

Laatu syntyy pohtimalla omia oppimistavoitteita, sisällön valintaa ja opetusmuotoja. Pohdiskelua jatketaan koko peruskoulutuksen ajan. Keskeisiä kysymyksiä ovat esimerkiksi:

- Käydäänkö koko kurssisisältö varmasti läpi? Valaistaanko kaikkia teemoja tarpeeksi?
- Pystyvätkö kurssilaiset vaikuttamaan omaan oppimiseensa?
- Mihin kurssivastaavan/kouluttajan tulee kiinnittää erityistä huomiota?
- Onko sisältö mielekäs ja nivoutuvatko asiat toisiinsa?
- Miten hyvin sisältö ja teoria kytkeytyvät käytäntöön?
- Miten ohjaus voi tukea oppimisprosessia?
- Kurssin arviointi. Kurssia arvioivat sekä kurssivastaava/kouluttajat että kurssilaiset.

Laadun varmistamiseksi kurssivastaavan ja kouluttajien on suotavaa pohtia jatkuvasti omia opetuskäytäntöjään.

KIRJALLISUUTTA JA LISÄTIETOA

Engh, Helene & Göransson, Lena & Henningsen Rönnblom, Gunilla & Lorentzen, Vibeke & Rud Jørgensen, Anette 2016:

Livsomstilling ved kombinert syns- og hørselsnedsettelse – En veileder til praksis som støtter prosessen.

Pohjoismainen hyvinvointikeskus, www.nordicwelfare.org.
Ruotsinkielinen käännös: www.nkcdb.se

Gullacksen, Ann-Christine & Göransson, Lena & Henningsen Rönnblom, Gunilla & Koppen, Anny & Rud Jørgensen, Anette 2011:

Livsomställning vid kombinerad syn- och hörselnedsättning/dövblindhet – ett inre arbete över tid.

Pohjoismainen hyvinvointikeskus, www.nordicwelfare.org.

Johansson, Ann-Britt 2017:

Se och hör mig – personer med förvärvad dövblindhets erfarenheter av delaktighet, rehabilitering och medborgerligt liv.

<https://gupea.ub.gu.se/handle/2077/48663>

Maakohtaiset kirjallisuusluettelot sekä tärkeitä videoita ja verkkosivuja. Ajantasaiset maakohtaiset luettelot löytyvät kunkin Pohjoismaan omien resurssikeskusten verkkosivuilta.

POHJOISMAINEN HYVINVOINTIKESKUS

Pohjoismaiden ministerineuvoston alainen laitos

Kehitämme pohjoismaista hyvinvointimallia

► **Osaaminen**

Kokoamme ja laadimme yhteenvetoja hyvinvointipoliittisista kokemuksista eri Pohjoismaissa.

► **Tiedon jakaminen**

Jaamme kokemuksia ja hyviä käytäntöjä tapahtumiemme ja verkostojemme kautta.

► **Vuoropuhelu**

Luomme vuoropuhelua poliitikkojen, tutkijoiden ja alan ammattilaisten välille

Vi arbetar med frågor inom folkhälsa, integration, funktionshinder, välfärdsteknologi och välfärdspolitik.

Pohjoismainen
hyvinvointikeskus